

Малки статии и вестии.

Библиографски прегледъ върху преселванията на българи въ Бесарабия и южна Русия.

отъ Д-ръ Дим. Крънджаловъ

Въпросътъ за българскитѣ преселвания въ южна Русия и Бесарабия, започнали главно въ втората половина на XVIII в. и продължили съ относително голѣма сила и презъ първата половина на миналото столѣтие, е билъ до сега предметъ на многобройни изследвания. Той е билъ разглежданъ многостранно почти отъ момента на първитѣ по-значителни движения, че до онѣзи станали само преди нѣколко години, когато руската наука съ особена свежестъ и разнообразие въ гледищата се занима съ българскитѣ преселници като съ една народностна група, преживѣваща единъ дълъгъ и естественъ процесъ на приспособяване къмъ руската срѣда. Тази срѣда съ своята необикновена привлекателна и асимилаторска сила е погълнала вече народностни групи много по-голѣми на брой и по-отдалечени по отношение на езика и расовитѣ имъ наклонности, много по-чужди и по-упорити.

Жалко е, че както презъ миналата, така и презъ тази война, бойнитѣ линии минаватъ и презъ областитѣ, въ които се намиратъ тия наши сънародници въ Бесарабия, въ южна Украйна, въ Приазовието и въ Кримъ. Разрушенията, избиванията и разпрѣсването на мирното население въ подобни времена упражнява безсѣмнено едно отрицателно влияние върху образа, който бихме могли да си съставимъ, ако поставимъ на сравнително изучаване даннитѣ върху броя на българитѣ въ всички тия области.

Българската наука до сега се е занимавала много малко съ сждбата на нашитѣ народностни групи въ чужбина отъ гледище на тѣхното пълно демографско и народностно развитие, въпрѣки, че отъ подобни изследвания биха могли да се извлекатъ ценни поуки относно твърдостта или слабостта на българския етнически елементъ при открита среща съ чуждо всестранно влияние въ чужда срѣда. Изобщо нашето отношение къмъ малцинствата ни, струва ми се, е било и си остава повечето романтично и пропагандно, отколкото историческо и съ намѣрение да се установятъ известни факти, които може би не биха останали безъ влияние върху насъ самитѣ. Въпрѣки, че това е просто неестествено и крайно невѣроятно, но знаемъ, че денационализиране на българи се извършва даже въ предѣлитѣ на България, при условия тѣй добри,

каквито никога и никжде българинътъ не би могълъ да намѣри за запазване на своята националностъ.

Народътъ, това не е определена физическа или математическа единица, която да остава непромѣнена както и кждето да я сложишъ. Особено на етническитѣ граници на определенъ народъ и въ срѣдата на неговитѣ отдалечени енклави се разиграватъ процеси на приливъ и отливъ, които могатъ да иматъ щастливъ или катастрофаленъ обратъ.

Отъ едно научно разглеждане на въпроса, чиято библиография предлагамъ тукъ безъ да искамъ да кажа, че съ това съмъ изчерпалъ всичко, което е било писано по него, или което би било отъ действителна полза за всестранното разглеждане на външнитѣ и вътрешни качества на българския народъ като етническа единица, българската наука и държава, като върховни пазители на народа, биха могли да извлекатъ много поуки относно още необсѣденитѣ или недоразвититѣ срѣдства за подкрепяне на българския духъ въ неговата неизбѣжна постоянна борба съ чуждитѣ влияния и съ опасноститѣ отъ денационализиране въ или отвѣдъ предѣлитѣ на неговата страна.

Една цѣлостна студия върху този въпросъ не съществува. Като основа тукъ могатъ да служатъ почти изключително студиитѣ писани на руски (Скальковскій, Клаусъ, Державинъ, Димитровъ, Ивановъ, Мыславскій). Отъ българскитѣ писания трѣбва да се видятъ съобщенията изъ съвременнитѣ вестници, допискитѣ въ които сж дадени автентични факти, както и проучванията на Титорова и Дяковича, доколкото се придържатъ о самитѣ факти. Всички съобщения за стотици и стотици хиляди българи тръгнали изъ предѣлитѣ на България веднажъ предъ ужаса на кърджалиитѣ, други пжтъ залггани отъ рускитѣ агенти или даже подкарани отъ руското оржие, трѣбва да се взематъ винаги *cum grano salis* при разглеждането имъ.

Въ тукъ предложената библиография давамъ доста много румънска и чужда литература за да послужи при освѣтлението на броя на българитѣ особено въ Бесарабия презъ различни времена и при различни режими. И тѣзи данни трѣбва да се преценяватъ много внимателно и критично. Съжалявамъ, че нѣмамъ възможностъ да дамъ литература и върху най-новитѣ преброявания на населението въ Русия. Колкото се отнася до по-новата българска литература върху въпроса, тя носи печата на случайната информация и на желанието да се пропагандира единъ въпросъ останалъ почти непознатъ на българската общественостъ, като съдържа отражения и на моментнитѣ възгледи и настроения на времето и авторитѣ.

Библиографията е подредена по българската азбука, а при единъ и сжщъ авторъ и хронологично. Материята е относително много ограничена и много лесно за преглеждане изцѣло, така че нѣма нужда отъ подреждане по други критерии, каквито биха могли да внесатъ тукъ само излишни повтoreния и усложнения.

* * *

Altman J., Die Bulgaren — Colonien in Bessarabien. Ein Bruchstück aus einer noch ungedruckten Reise. Zeitschrift für allgem. Erdkunde, Bd. 5, Berlin, 1855, стр. 301—310. Nach einer am $\frac{2}{14}$ September 1853 in der Kaiserl. russ. Akademie der Wiss. durch den Akademiker P. v. Köpen gehaltenen Vorlesung.

Извадки и статистични данни у Д-ръ Н. Миховъ, Населението на Турция и България презъ XVIII в., Бълг. Акад. на Наукитѣ. София, 1924, т. II, стр. 5—12.

Anuarul statistic al României, București. Institutul central de statistică, director Dr. Sabin Manuilă.

Априловъ, В. Е., Денница ново-болгарскаго образования. Одесса, 1841, стр. 145.

Arbore, Al., Așezările Bulgarilor, Arh. Dobrogei, București, I, 1918.

Arbore, Al., Informații etnografice și mișcări de populație în Basarabia sudică și Dobrogea. Analele Dobrogei, Cernăuți, X, 1929.

Arbore, Z. C., Basarabia în veacul al XIX-lea, București, 1898, стр. 790 и 2 карти. Има богата библиография.

Артемиевъ, А., Списки населенныхъ мѣстъ Россійской Имперіи. Бессарабская губернія. Спбургъ, 1861.

Ат., П., Призовскитѣ българи. София, Отець Паисий, VIII, 1935, 174—176.

Ат., П., Българитѣ въ чужбина. София, Отець Паисий, IX, 1936, 417—420.

Ат., П., Бесарабскитѣ българи. София, Отець Паисий, X, 1937, 155—160.

Атанасовъ, П., Преселения на българи следъ падане на второто българско царство до 1856 год.. София, Отець Паисий, X, 1937, 386—394.

Атанасовъ, Петъръ, Български селища въ чужбина, София, Отець Паисий, XIII, 1940, 73—83.

Атанасовъ, П., Българи въ Украйна. Просвѣта, VI, 1941, 1, 519—532.

Атанасовъ, Петъръ, Българи въ Призовието. София, Просвѣта, VII, 1941, 4, 389—408.

Babel, Antony. La Bessarabie. Etude historique, ethnographique et économique, Paris, 1926, стр. 360.

Вапц, Dr. G., Populația României pe naționalități. București, Jg. Soc. V, 1935.

Basarabia. Monografie sub îngrijirea d-lui Șt. Ciobanu, Chișinău, 1926, стр. 472+V.

Батюшковъ, П. Н., Бессарабія, историческое описание. Спбургъ, 1892.

Безсоновъ, П., Болгарскія пѣсни. Москва, 1855.

Бендеревъ, А., История на българското опълчение (1877—1878). София, 1930.

Бергъ, Л. С., Бессарабія. Страна, люди, хозяйство. Петроградъ, 1918.

Бессарабскій българинъ. Брошура втора по истый въпросъ на първата, Болградъ, 1865.

Биберовъ, Д., Бердянскитѣ българи. София, Отець Паисий, 1930, 159—162.

Библиотека Д-ръ Ив. Селимински, книжка II, София, 1904, стр. 100, и книжка VI, 1907, стр. 93.

Болгары въ южной Бессарабіи уступл. Молдавіи. „Голосъ“, 1868, № 252.

Bulat, T. G., Știri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia. Arhivele Olteniei, 1931, III, стр. 213—230. Краткъкъ уводъ и 22 приложения относительно заселването на българи въ южна Бесарабія.

Buletinul demografic al României, București. Издава месечно „Institutul central de statistică, director Dr. Sabin Manuilă.

Бурмовъ, Ал., Българитѣ въ Приазовието. София, Отець Паисий, IX, 1936, 97—104.

Бурмовъ, Ал. Народнитѣ пѣсни на приазовскитѣ българи Сб.Н.У., XLII, 1936, 1—16.

Бутовичъ, Н., Материали за етнографската карта на бесарабската губерния. Киевъ, 1916 (на руски).

Българска пчела, вестникъ излизашъ въ Браила, 1860, бр. 69 и 1863 год., бр. 10—31, съ подробна статия за бесарабскитѣ българи.

Верещагинъ, А. В., Черноморское побережье и его колонизация. Труды Императ. вольнаго эконом. общ., 1878 год.

Верещагинъ, А. В., Историческій обзоръ колонизации Черноморскаго побережья Кавказа и ея результаты. С. Петербургъ, 1885 г.

Vulturul, вестникъ издаванъ отъ Ив. Кършовски въ Плоещи — Румъния, въ 1876—1877 год.: 1876 год. бр. 39—Преследването на българския езикъ; 1876 год. бр. 43—Отстраняването на българския езикъ отъ Централното училище въ Болградъ; 1876 год. бр. 59, 60—Опровергаване на доклада на г. А. Мачедонски.

Върбански, Ат., Пѣснитѣ на бердянскитѣ българи. Събраъ и наредилъ... Ногайскъ, 1910 год., 8^о, 540.

Върбанский, Тан., Български народни умотворения. Народни пѣсни записани въ село Прѣславъ, въ Таврическата губерния въ Русия, отъ прѣславскій учитель... София, Пер. спис. кн. XLIV, 1894, 288—300.

Геновъ, Г. П., Сведения за броя на българитѣ въ Бесарабія споредъ различни автори. София, в. Миръ, бр. 88¹/₂, 1929 год.

Giurgea, Eug. N., Dictionarul statistic al Basarabiei. Editie oficială de... Chișinău, 1923.

Греченлиевъ, Н., Българитѣ въ Бесарабія. София, Отець Паисий, VI, 1933, 84—86.

Григоровичъ, Г., Рускитѣ българи. Одесса, въ „Циркуляръ“, бр. 6, 1869 год.

Григоровъ, П., Раковски и българскитѣ преселения въ Русия. София, Просвѣта, 1937—1938, III, 1184—1192.

Державинъ, Н. С., Очерки быта южнорусскихъ болгаръ (отъ бердянския окръгъ). Этнографическое обозрѣние, 1898, № 3, 37—63 и № 4, 113—126.

Державинъ, Н. С., Болгарскіе пѣснопойки. Живая Старина, 1911, кн. 1.

Державинъ, Н. С., Болгарскія колоніи въ Россіи (Таврическая, Херсонская и Бесарабская губерніи). Матерялы по славянской этнографіи. София, Сборн. Нар. умотвор. кн. XXIX, 1914 год., стр. 1—25 + ХСVIII.

Державинъ, Н. С., Болгарскія колоніи въ Россіи. Томъ II, Языкъ, Петроградъ, 1915.

Дим. Г., Българска Бесарабия. София, Отецъ Паисий, XI, 1938, 392—393. Вестникъ по случай стогодишнината на храма Св. Преображение и осемдесетгодишнината на Болградската гимназия. 12 страници. Издаденъ отъ Ал. Вл. Дяковичъ, София, 1938 год.

Димитровъ, Д., О болгарскомъ переселении въ Россию. Из Бессарабии въ Таврию (приносъ къмъ историята на българитѣ въ СССР). Языкъ и Литература, т. VI, Инст. реч. культ., Ленинград, 1930, 69—94.

Димитровъ, Д., Болгарское переселение в Украину и Крым. Сборник Ленингр. гос. истор.-лингв. института, 1931, 1—19.

Димитровъ, Д., „Война и революция в современном пѣснотворчестве болгар Приазовья“. Труды института славяноведения Акад. Наук СССР, Т. II, Ленинград, 1934, 127—148.

Публикува доклада, който представилъ на 22. XI. 1932 въ Института върху материалитѣ събрани при българитѣ въ южна Русия, гдето билъ изпратенъ за проучвания отъ Института по славянски проучвания и отъ Българското научно общество отъ Ленинградъ. Съдържа най-новитѣ данни върху броя на българитѣ въ южна Русия, именно около 50.361 души въ Приазовието, около 22.000 на Кримския полуостровъ, около 19.411 въ областъта Благоевска въ Украйна и 7634 души въ областъта Олшанка, пакъ въ Украйна. Съдържа сжщо библиография върху населението и неговото поетическо творчество. Вижъ сжщо за него моята рецензия подъ името D. Crânjală въ списанието Arhiva, Jași, XLI, 1934, 3—4, стр. 178—180, по отношение на грѣшкитѣ при записванията на пѣснитѣ и др.

Документи за българската история, т. I, София, 1931.

Дриновъ, М. С., Этнографическія наблюдения А. Θ. Музыченка надъ болгарскими колоністами Θεодосійскаго уѣзда. Харьковъ, Записки Импер. Харьковскаго Университета, т. I., 1902. Препечатано въ М. С. Дриновъ, Съчинения, II, 530—536.

„Дунавска Зора“, български вестникъ издаванъ отъ Добри Войниковъ въ Браила между 1867—1878:

брой 4-1867: Отъ Бесарабия,

„ 7-1867: Дописка отъ Измаилъ,

„ 10-1868: Дописка отъ Болградъ,

- „ 12-1868: Дописка отъ Болградъ,
- „ 19-1868: Дописка отъ Болградъ,
- „ 23-1868: Дописка отъ Болградъ,
- „ 27-1868: Дописка отъ Болградъ,
- „ 34-1868: Отъ българскитѣ колонии въ Бесарабия,
- „ 8-1869: Погледъ въ Бесарабия,
- „ 14-1869: Искането на българскитѣ колонисти отпра-
вено къмъ кметството на гр. Измаилъ,
- „ 17 и 19-1869: Българитѣ въ Румъния,
- „ 20-1869: Изъ руска Бесарабия,
- „ 49, 50-1869: За българскитѣ колонисти въ руска Бе-
сарабия.

„Дунавски Лебедъ“, български вестникъ издаванъ отъ Г. С. Раковски въ Бѣлградъ между 1860—1862. Ратувалъ решително противъ изселванията въ Русия особено презъ втората половина на 1861 год. Виждъ тамъ по край другитѣ и броеветѣ 46 (15. VIII. 1861), 54, 55 и 53 отъ 3.X. 1861, гдето е помѣстена статия: „Людостъта за преселванетоъ въ Русия“.

Дяковичъ, Вл., „Очеркъ на миналото“ и „Народно просвѣщение“, доклади до XIV Народно събрание.

Дяковичъ, Вл., Българска Бесарабия. Историко-етнографски очеркъ съ спомени за генерала Иванъ Колевъ. София, 1918, стр. 250.

Дяковичъ, Вл., Българитѣ въ Бесарабия. Преселвания и настанявания. Обща характеристика. София, Отецъ Паисий, II, 1929, 63—65.

Дяковичъ, Вл., Българитѣ въ Бесарабия. Буджакъ. Населени мѣста. Численостъ. София, Отецъ Паисий II, 1929, 165—168.

Дяковичъ, Вл., Българитѣ въ Бесарабия. Просвѣта. Култура. София, Отецъ Паисий, II, 1929, 260—266.

Дяковичъ, Вл., Българитѣ въ Бесарабия. Болградската гимназия. Учредяване. София, Отецъ Паисий, II, 1929, 375—380.

† Дяковичъ, Вл., Българитѣ въ Бесарабия. Краткъ исторически очеркъ, съ петъ приложения. София, 1930, 118 стр.

Дяковичъ, Семейството Иванъ и Евдокия Дяковичъ. По случай 25-годишния юбилей на Б. Ив. Дяковичъ. Юбилеенъ год. на Нар. библиотека въ Пловдивъ. Посвещава се на Борисъ Ив. Дяковичъ. 1925, Пловдивъ, стр. 75—102.

Егуновъ, Н., Бессарабская губернія въ 1870—1873 год. Выпускъ I. Перечень населенныхъ мѣстъ. Кишиневъ, 1879.

Задерацкій, П. Э., Болгаре поселенцы Новороссійскаго края и Бессарабиі. „Московитянинъ“, 1845, бр. 11, стр. 159—187.

По мнението на Дринова, съдържа ценни материяли за българитѣ въ Бесарабия и въ Херсонската губерния.

Занетовъ, Г., Българскитѣ колонии въ Русия. I. Военни колонии. София, Период. спис., кн. XXXVII—XXXVIII (1891) стр. 177—193.

Занетовъ, Г., Българскитѣ колонии въ Русия. (продължение отъ кн. XXXVII—XXXVIII) II. Земеделчески колонии въ Херсонската и Таврическата губернии. Кн. XXXIX (1892), стр. 377—385.

Занетовъ, Г., Българскитѣ колонии въ Русия. Колонитѣ въ Бесарабия. Пер. спис., кн. XLVIII (1895), стр. 849—898.

Занетовъ, Гавр., Български народни пѣсни отъ село Конгазъ — Бесарабия. Сп. Б. А. Н. книга XLV, 22, 1933, стр. 121—143.

Защукъ, А., Бессарабская область, Спбургъ. 1862.

”
Этнографія бессарабской области. Зап. Одес. общ. ист. и древн. т. V.

„Знаме“, вестникъ издаванъ отъ Хр. Ботйовъ въ Букурещъ въ 1875 год., въ бр. 4 и 9: „Дописка отъ Болградъ“.

Ивановъ, Ив. Ст., Замѣтки о переселеніи болгаръ изъ Молдавіи въ Новороссійскій край. Одеса, 1862.

Ивановъ, Ив. Краткій очеркъ болгарскихъ колоній въ Бесарабіи. Записки Бес. обл. Стат. Комит., Кишиневъ, 1864, Т. I.

Иванова, Иванъ Ст., Сборникъ статей... о нѣкоторыхъ выдающихся событіяхъ въ современной жизни Болгаръ. 1) Болгари рускіе, 2) Болгари княжескіе. Кишиневъ, Типографія Ф. П. Кашескаго, 1896. Рецензия въ Пер. спис., LV—LVI (1898), стр. 296—312. Второ издание пакъ въ Кишиневъ, подъ сжщото заглавие, отъ 1900 год.

Ивановъ, К., Владимиръ Дяковичъ като бесарабски българинъ. София, Отецъ Паисий, 1930, 54—55.

Ивановъ, проф. К., Болката на Бесарабия. София, Отецъ Паисий, 1932, V, 204—205.

И(вановъ) К., Българитѣ въ южна Бесарабия гладуватъ. София, Просвѣта, I, 1936, 217—218.

Ивановъ, Константинъ., Болградската гимназия. София, 1935, стр. 26; вижъ и Просвѣта, I, 1936, стр. 1149 сл.

И. К., Стогодишнината на Болградската катедрала. София, Просвѣта, I, 1938, 1, 118—119.

Ивановъ, К., Българитѣ въ Бесарабия. София, Просвѣта IV, 1938, 413—425.

Indicele comunelor României după noua organizare a legii comunale. București, 1865.

Indicatorul statistic al satelor și unităților administrative din România. București, 1932. Статистически данни отъ преброяването извършено на 29. XII. 1930.

Inorodez, La Russie et les peuples allogènes. Bern, 1917.

Иречекъ, Дръ К., История на българитѣ. Преводъ подъ редакцията на проф. В. Н. Златарски. София, Българска историческа библиотека, на стр. 397—403. Въ старото руско издание (Одеса, 1878) на стр. 674—686.

Исторически материали. Съобщава А. Теодоровъ. София, Пер. Спис. XXVII, стр. 127.

Istrate, N., Statistica naționalităților. Bulet. Soc. Geogr. XLII, București, 1930.

Иширковъ, А., Български селища въ Румъния. София, Пер. Спис., LXII, 1902, стр. 154—157.

Иширковъ, А., Броятъ на българитѣ. Библиографски — статистически бележки. Известия на Нар. Етногр. музей въ София, 1921, кн. I, 40—48.

Иширковъ, проф. А., Българитѣ въ Бесарабия. София, Отецъ Паисий I, 1928, 234—235.

Иширковъ, проф. А., Българитѣ въ румънското кралство. София, Отецъ Паисий, III, 1930, 93—97.

Капитановъ, Хр., Българитѣ въ Румъния. София, Просвѣта, VI, 1941, стр. 655—671.

Кисимовъ, П., Исторически работи. Моитѣ спомени. София, кн. IV, стр. 33—58, 85—88. Отпечатъкъ отъ списанието Българска сбирка, год. IX и X.

Klatus, A., Наши колонии. Спбургъ, 1869, стр. 350.

Коленджи, П., Другаръ за децата. Одеса, 1864.

Коленджи, П., Руски българи, въ вестникъ Народность (Букурещъ), 1868, брой 2.

Корниловичъ, И., Статистическое описание Бессарабии. Записки одесск. общ. ист. и древн. Т. V.

Крушеванъ, П. А., Бессарабия, географическій, историческій, статистическій, экономическій, этнографическій, литературный и справочный сборникъ, съ 224 иллюстраціями, портретами и картой Бессарабской губернии. Издание газеты „Бессарабецъ“ подъ редакціей... Москва, 1903, стр. 520.

Левицкій, Н., Нравы и обычаи бессарабскихъ болгаръ. Записки Одес. общ. ист. и древности, т. III, 1848—1850.

Les Bulgares de Bessarabie, par l'Union des Bulgares de Bessarabie en Bulgarie. Sofia, 1928, p. 36.

Les Bulgares de Bessarabie. Appel par l'Union des Bulgares de Bessarabie. Sofia 1928, p. 16.

Manuilă, Dr. Sabin, Etude ethnographique sur la population de la Roumanie. Bucarest, 1938. 4°, стр. 39.

Manuilă, Dr. Sabin — Georgescu, D. C., Populația României. București, Institutul central de statistică, 1938, I, 331, 67 table, 33 diagrame. II. 54 diagrame, 27 cartograme.

Възъ основа на преброяването отъ 1930 год.

Матеевъ, М. П., Българи въ Кримъ. София, Отецъ Паисий, 1933, VI, 93.

Майковъ, Л., Списокъ населенныхъ мѣстъ. Спбургъ, 1868.

Mincev, D. P., Bulgarii din Basarabia de sud. Constanta. 1938, стр. 47.

Mincev, D. P., Bulgarii din Basarabia de sud. Din trecutul nostru, VI, 1938, № 52, стр. 5—10.

Mihailovici, Paul, Bibliografie bulgară și rusă referitoare la Basarabia și coloniștii bulgari. Phișinău, IV, 1932, 4, 322—325.

Mihăilescu, V., Modul de grupare al populației din România de azi. Bulet. soc. geogr. București, 1935.

Minorités bulgares en Roumanie (Mémoires). Union des Associations pour la paix et la S. D. N. София, 1932 стр. 54. A. La minorité bulgare en Bessarabie, стр. 3—11.

Мошковъ, В. А., Български народни пѣсни съ мелодии отъ Болградско, нотираль... София, Сб. Н. У. XXI (1905), II, материали, стр. 1—17.

Музыченко, А. Ѳ., Быть Болгаръ — поселенцевъ Феодосійскаго уѣзда (въ Крымскія полуостровъ). Этнографическое обозрѣніе, 189), XLIII, стр. 36.

Музыченко, А. Ѳ., О болгаряхъ — поселенцахъ Крыма. Лѣтопись Историко-филологическаго общества при Новороссійскомъ университетѣ. Рефератъ представенъ на 23. III. 1901 въ византийско-славянското отдѣление на дружеството. История на заселването имъ. (1804 год., отъ Одринско) и сватбарскитѣ имъ обичаи.

Мыславскій, К. И., Историческій очеркъ гимназій Импер. Александра III въ Болградѣ. Часть I, Болградъ, 1905, стр. 228 ; часть II, Болградъ, 1905, стр. 136.

Накко, Алексей, Исторія Бессарабіи со древнѣйшихъ временъ. Одесса, 1873 — 1876, 4 тома.

Накко, Алексей, Очеркъ гражданскаго управления въ Бессарабіи, Молдавіи и Влахиі во время русско-турецкой войны 1806—1812. Одесса, 1879, стр. 42. Изъ XI тома Записокъ Импер. одесск. общ. ист. и древностей.

„Народность“, вестникъ издаванъ отъ Д-ръ Ив. Богоровъ и Ив. Касабовъ въ Букурещъ въ 1869—1871 год.:

брой 30-1868: „Дописка отъ Болградъ“.

брой отъ 18. VIII. 1868: „Положеието на българскитѣ колонисти подъ руското и молдавското владичество“.

брой отъ 24. XI, 31. XI и 8 XII. 1868: „Българскитѣ колонии въ рускитѣ губернии на Бесарабія, Таврида и Херсонъ“.

брой 18-1869: „Отъ българскитѣ колонии въ Бесарабія“.

брой 27-1869: „Етническото положение въ Болградъ“.

брой отъ 16. II. 1868: „Впечатление отъ едно пжтуване при българскитѣ колонии въ руска Бесарабія“.

брой отъ 6. IV. 1869: „Българитѣ въ Бесарабія и отварянето на една гимназия въ Комратъ“.

брой 66-1869: „Българитѣ въ Румъния“.

Начовъ, Н., Българската колония въ Одеса. Градиво за исторіята на нашето политическо и културно-просвѣтно възраждане. Училищенъ прегледъ, 1929, кн. 5, стр. 601—627.

Niederle, L., Slovanský svět. Zeměpisný a statistický obraz současného Slovanstva, s národopisnou mapou Slovanstva. V Praze, 1910, стр. 199, вижъ стр. 137—161. Преводъ на чехски отъ работата на сжщия авторъ излѣзла сжщата година въ Петербургската Славянска енциклопедия, вып. 2, подъ заглавие: „Обозрѣніе современнаго славянства“ Географическо-статистическій очеркъ. Санктпетербургъ, 1909, стр. 160.

Nistor, Ion I., Istoria Basarabiei, ed. II, Cernăuți, 1923.

„Общъ трудъ“, вестникъ издаванъ въ Болградъ отъ Теодосий Икономовъ презъ 1868 год., съдържа сжщо интересни материали изъ мѣстния животъ.

Ordeanu, I., Bulgarii din România, Graiul românesc, II, București, 1928.

„Отечество“, вестникъ издаванъ въ Букурещъ отъ П. Кисимовъ и Д. Войниковъ между 1869—1871 год.

брой отъ 21. VIII, 1869: Дописка отъ Н. Бордоевъ.

брой отъ 12. XII. 1869: Дописка отъ Болградъ.

брой отъ 30. I. 1870: Дописка отъ Болградъ.

брой отъ 6. II. 1870: Централното училище въ Болградъ.

брой отъ 13. II. 1870: Дописка отъ Болградъ.

брой отъ 13. 18. III. 1870: Нѣколко думи върху изложението на проф. Г. Григоровичъ за българскитѣ училища.

брой отъ 1—8. V. 1870: Гласъ отъ Бесарабия.

брой отъ 14. VI. 1878: Дописка отъ Болградъ.

Palade, T., Coloniile bulgare la noi. Въ Omagiu profesorului Ilie Bărbulescu la 25 ani de profesorat. Iași, Arhiva XXXVIII (1931), 2—4, стр. 500—510. Интересни данни отъ румънскитѣ архиви.

Палаузовъ, Н. X., и И. С. Ивановъ, По поводъ статията „Българскитѣ колонии въ Русия“. Пер. спис. LI, 1895, стр. 309—321.

Пенаковъ, Д-ръ И. С., Българското смѣсно училище въ Болградъ. София, Отецъ Паисий, X, 1937, 238—240.

Пенаковъ, Д-ръ И. С., Българитѣ въ южна Бесарабия. София, Отецъ Паисий, XI, 1938, 181—187.

Пенаковъ, Д-ръ И. С., Бесарабскитѣ българи празнуватъ единъ стогодишенъ юбилей. София, Отецъ Паисий, XI, 1938. 258-265.

Первая всеобщая перепись населенія Россійской Имперіи. Спбургъ 1897.

Петвъковъ, Б., История на източния въпросъ преди освобождението на България. София, 1908, стр. 556 + прибавления 166 + XV.

Позивъ отъ Съюза на бесарабскитѣ българи. София, Отецъ Паисий, III, 1930, 364.

Постановления за българскитѣ колонии. Болградъ, 1864.

Раковски, Г. С., Преселение въ Русия и Молдова, въ бр. 27 на вестника му „Дунавски лебедъ“, Българъ, год. 1860—1861.

Раковски, Г. С., Преселение въ Русия или убийствена политика за Българитѣ. Печатана презъ сжщото време като отдѣлна брошура въ Букурещъ и разпространявана въ България.

Свининъ, П., Описаніе бессарабской области въ 1816. Съобщ. Н. Мурзакевичъ, Записки одесск. ист. общества т. VI, № 6, 1867 г.

„Свобода“, Вестникъ издаванъ отъ Л. Каравеловъ въ Букурещъ презъ 1869—1872 год.

брой отъ 17. VII. 1870: Дописка отъ Болградъ.

” ” 27. VI. 1870: Дописка отъ Болградъ.

” ” 20. XI. 1871: Дописка отъ Болградъ.

” ” 27. XI. 1871: Българитѣ въ Бесарабия.

Сборникъ Борисъ Дяковичъ. Юбилеенъ годишникъ на Народната библиотека въ Пловдивъ. Пловдивъ, 1915, 168+V табл.

Селищев, А., О переселении македонских болгар в Россию и грекоболгарский спор в Битольской и Охридской областях. София, Македонски прегледъ, V, 1929, 4, 27—45.

Simionescu, prof. I., Tara noastră. Oameni. Locuri. Lucruri. București, 1937, стр. 513.

Скальковкій, А., Болгарскія колоніи въ Бессарабіи и Новороссійскомъ краѣ. Статистическій очеркъ. Одесса, 1848, стр. 156.

Скальковскій, А., Опытъ статистическаго описанія Новороссійскаго края. Одесса, 1853, часть II.

Сливенсонъ, Д-ръ, Кому принадлежи Бесарабія. Военни известия, XXVII (1918) 146.

Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti s národnostní mapou Slovanstva. Napsali: Dr. Jaroslav Bidlo, Dr. Antonín Boháč, Dr. Vratislav Černý, Ant. Jiráek, Dr. K. Kadlec, Dr. J. Máchal, Dr. Zdeněk Nejedlý, Dr. B. Prusík, F. J. Rambousek, Dr. J. Scheiner, Fr. Tábořský. S mapou Slovanstva. V Praze, 1912, стр. 768.

Slované, kulturní obraz slovanského světa. Zeměpisný obraz. Statistika... Nákl. „Vesmíru“ v Praze, díl III, 1929.

Statutele coloniilor bulgare din Basarabia. București, 1869.

Страшимировъ, А., Преселването въ Русия, споредъ народнитѣ пѣсни на бесарабитѣ българи. Софин, спис. Наблюдатель, I, 1910, кн. 1, 81—103.

Стурдза, А. С., въ първия брой на журнала „Москвитянинъ“ 1847 год., дава подробности върху живота и заслугитѣ на генер. И. Н. Инзова.

Съборъ, III, редовенъ ... на бесарабитѣ българи на 14 юний 1929, 251—154.

Табаровски, Г., Записки о современномъ бытѣ новыхъ славянскихъ переселенцевъ. 1861.

• Теглилата на жителитѣ отъ румънска Бесарабія, Болградско окръжие. 1869.

Титоровъ, Иовъ, Българитѣ въ Бесарабія. София, 1905, стр. 335.

Титоровъ, Иовъ, Георги Ивановичъ Цанко—Килчикъ отъ Комратъ—Бесарабія. София, 1910, стр. 38.

Титоровъ, Иовъ, Политико-обществени спомени. София, 1922, стр. 144.

Тодоровъ, Ив. С., Български народни пѣсни, събрани въ с. Прѣславъ и с. Строганоска, Русия. Ловечъ, 1903, 8°, стр. 48.

Frinzescu, D., Dictionar geografic și statistic al României. București, 1872. Има статистически данни отъ 1870 год.

Христовъ, Добри — вижъ при Янковъ, Г.

Хаджийски, Мишо, Българската литература въ Таврия. София, Просвѣта, VII, 1942, 8—10, стр. 985—992.

Цветко, С., Юнацкі та хайдутські пісні у болгар. Записані в с. Тернивці на Міколаївщині Київ, Етнографічний вісник, вып 3, 1927.

Цветко, С., Генега мотива крилатого змя въ болгарських народнихъ пѣсняхъ. Етнографичний вѣсник, кн. IX, Київ, 1930.

Червенаковъ, Сил., Смѣсена китка или пѣснопойка съ 175 избрани български пѣсни. Измаиль, 1910.

Чолаковъ, В., Български народенъ сборникъ, Болградъ, 1872.

Чужбински, А., Поѣздка въ южную Россію, Спбургъ, 1863.

Янкова, Елена В., Български (отъ Бесарабія) народни пѣсни. Пловдивъ, 1908.

Янковъ, Георги, Български народни пѣсни отъ Бесарабія. София, Сб. Н. У. кн. XXVII, 1913, стр. 1—73.

Янковъ, полк. Г. и Христовъ, Добри, Български народни пѣсни отъ Бесарабія, София, 1914.

* * * О нравственныхъ нуждахъ болгаръ вообще. Записки бес. обл. Стат. Комит., Кишиневъ, Т. I.
